

Виховання здорової особистості: погляди В.О.Сухомлинського і сьогодні

На сьогодні одним із основних напрямів державної освітянської політики в Україні, як зазначено в «Інструктивно - методичних рекомендаціях від 21.05.2012 р. № 1/9-3888 «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2012/2013 навчальному році», визначено модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. Зауважимо, що ці принципи лежали в основі педагогічної діяльності В. Сухомлинського, проте їх реалізація в той час, коли жив і працював великий педагог, була досить проблематичною. Суспільство не було готове до глобальних змін в системі освіти, до нового бачення взаємовідносин між педагогом і вихованцями, до того, що вчитель, вихователь не тільки наставник, а «друг і товариш», до того, щоб забезпечити особистісне зростання кожної дитини з урахуванням її задатків, здібностей, індивідуальних і фізичних особливостей.

В умовах реформування освітньої системи Української держави ідеї великого педагога знаходять практичне втілення. Зупинимось на проблемі збереження і зміцнення здоров'я дітей, яка була однією з центральних у педагогічній діяльності В. Сухомлинського, а сьогодні знаходиться в центрі уваги батьків, вчителів, вихователів. Слід зазначити, що нормативні і законодавчі документи [1; 4], які прийняті в Україні, спрямовують діяльність педагогів до розв'язання проблеми збереження і зміцнення здоров'я через освіту. Так, низкою науковців проведені дослідження щодо формування у дітей дошкільного віку основ свідомого ставлення до власного здоров'я (Н. Денисенко), формування ціннісного ставлення до власного здоров'я дітей старшого дошкільного віку (Т. Андрющенко), формування у дошкільників знань про здоров'я через особистісно орієнтований підхід (І. Гріневич); створено авторські програми з валеологічного виховання: «Про здоров'я треба

знати, про здоров'я треба дбати» (автори Л. Лохвицька, Т. Андрющенко); «Будьте здорові, діти» (автори Н. Денисенко, Л. Мельник); «Бережи здоров'я змалку» (Л. Калуська) тощо. Аналіз літератури за останні п'ять років показав, що деякі аспекти розв'язання даної проблеми висвітлено в навчально-методичних посібниках: «Організація рухового режиму у дошкільних навчальних закладах» (Е. Вільчковський, Н. Денисенко), «Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей» (Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Ю. Шевченко), в практико-орієнтованому збірнику матеріалів на допомогу вихователям та батькам «Дошкільне тіловиховання» (Л. Калуська, З. Калуський, М. Гуменюк).

Метою статті є проведення паралелей між сьогоденням і поглядами В. Сухомлинського щодо актуальності проблеми збереження і зміцнення здоров'я дітей.

В Україні сьогодні гостро стоїть питання щодо створення сприятливих умов для збереження фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей, використання у практичній роботі дошкільних закладів сучасних засобів оздоровлення, фізичного розвитку і виховання дітей, розроблення та впровадження у педагогічний процес новітніх методик профілактики дитячих захворювань, здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій. Уточнимо, що важливого значення В. Сухомлинський надавав *створенню середовища*, в якому дитині приємно і безпечно перебувати, що стимулює її розвиток, забезпечує комфортні умови для формування здоров'я і її особистісного зростання. Саме тому в Павлиші були відкриті «Школа радості» і «Школа під блакитним небом», «Куток мрії», кімнати думки та казки, «Джерела знань», «Сад здоров'я». Аналізуючи творчу спадщину В. Сухомлинського, О. Чернишов зазначає, що організація роботи «Школи радості» була спрямована на створення здоров'яформуючого навчально-виховного процесу, зміну режиму праці та відпочинку, посилення рухової активності дітей, збільшення їхнього

часу перебування на свіжому повітрі, забезпечення раціонального харчування, проведення психологічних семінарів з учителями з метою підтримки психологічної, емоційної атмосфери на уроках [7, с. 2]. Аналізуючи педагогічні умови для розвитку дитини в дошкільних навчальних закладах м. Києва, в яких студенти спеціальності «Дошкільна освіта» Київського університету імені Бориса Грінченка проходять практику, зазначимо, що, незважаючи на матеріальні труднощі, керівники дошкільних навчальних закладів, вихователі, медичний персонал докладають зусиль щодо створення здоров'язбережувального середовища: застосовують різноманітні профілактичні, оздоровчі технології, діагностичні методики у навчально-виховному процесі, проводять моніторинг стану здоров'я дітей. Також в групах створені куточки відпочинку (усамітнення), обладнані фізкультурні осередки. Спортивні зали поповнено необхідним інвентарем, навіть нестандартним обладнанням. В деяких дошкільних навчальних закладах створено «Кімнату казок», «Кімнату театру», фітотальні, фізіопроцедурні кабінети. Приділяється увага організації занять, спортивних ігор, свят, розваг. Аналізуючи річні плани навчально-виховної роботи 12-и дошкільних навчальних закладів за 3 роки, нами було виявлено, що проводяться різні форми роботи з вихователями щодо ознайомлення з оздоровчими технологіями і впровадженням їх в практику роботи з дітьми дошкільного віку. Проте зазначимо, що питанню **індивідуального підходу** до дітей з певними освітніми потребами, особливо до дітей з відхиленням зору, які відвідують загальноосвітні дошкільні навчальні заклади (було виявлено 9 дітей в різних вікових групах), не приділяється достатня увага: в планах навчально-виховної роботи вихователі не акцентують увагу на дітях, які мають певні відхилення у розвитку, не планують з ними індивідуальну роботу, не «бачать» їхньої проблеми і проводять навчально-виховну роботу нарівні зі здоровими дітьми; в річних планах навчально-виховної роботи дошкільних навчальних закладів не заплановано жодного

заходу, який би висвітлював питання підвищення рівня компетентності вихователів щодо роботи з дітьми, які мають проблеми розвитку. Спостереження за руховою активністю дітей також викликає занепокоєння. Зауважимо, що діти мало рухаються, у них скорочений час перебування на свіжому повітрі, прогулянки носять «наглядальний» з боку вихователів характер, при проведенні рухливих ігор не враховуються індивідуальні особливості розвитку дітей. Слід підкреслити, що дане питання потребує уваги, адже з кожним роком кількість дітей з проблемами здоров'я зростає. В. Сухомлинський вважав, що не можна нормально вчити, не знаючи індивідуальних особливостей здоров'я кожної дитини, вказував на необхідність враховувати індивідуальність кожної дитини, її потреби, її рівень розвитку, щоб не «загубити» особистість, рекомендував педагогам адекватно ставитись до дитини: при потребі дитина може вийти під час уроку з класу на кілька хвилин, дітям з відхиленням зору потрібно забезпечити особливий режим роботи з книгою, частіше робити перерви, постійно здійснювати лікарняний контроль, уроки проводити в першу половину дня тощо.

Програмою виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» уточнено, що «насамперед необхідно зберегти пріоритети охорони життя, зміцнення психічного і фізичного здоров'я дошкільників, забезпечити їхній своєчасний та повноцінний фізичний розвиток» [5, с. 8]. Питання **профілактики дитячих захворювань** методом загартовувань було в центрі уваги В. Сухомлинського, який працюючи вчителем і директором школи, розумів залежність сприймання навчального матеріалу від стану здоров'я учня, проводив уроки на природі, ходив разом з учнями босоніж по землі, купався з ними в річці, водив їх у туристичні походи зі сном на свіжому повітрі і готуванням їжі в природних умовах. Весь час був разом з дітьми, своїм прикладом показував важливість використання засобів природи у зміцненні здоров'я, загартуванні дитячого організму. В. Сухомлинський, аналізуючи

успішність учнів першого класу, прийшов до висновку, що низька успішність у тих учнів, які часто хворіють і не відвідують школи, пропускають уроки. У них падає інтерес до навчання і, як результат, зникає бажання вчитись.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (2012 р.) зазначено, що «увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного, та морально-духовного здоров'я...» [1, с. 5], «підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки дошкільної зрілості дитини. Така підготовка передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини, її готовність до взаємодії з довколишнім світом...» [1, с. 6]. Фактично це ті положення, про які свого часу говорив В. Сухомлинський, який намагався знайти таке **поєднання теорії і практики**, яке найбільш повно відповідало б вимогам виховання підростаючого покоління..

Зважаючи на вищесказане, зазначимо ще один аспект, який розглядав В. Сухомлинським і який стосується виховання здорової особистості – це здоров'я вчителя, вихователя. Оскільки педагогічна діяльність спрямована на людину, то для педагога цей чинник є вирішальним. Наше майбутнє має виховувати фізично і психічно здорова особистість, яка може приділити дитині необхідну увагу, забезпечити індивідуальний підхід до її навчання і виховання, прищепити їй культуру здоров'я. Дане положення В. Сухомлинського є актуальним і сьогодні. На шпальтах педагогічних журналів ця проблема піднімається все частіше і частіше, розглядаються чинники, які впливають на **стан здоров'я педагога**, звертається увага на створення сприятливого психологічного клімату в колективі, на проведення різних оздоровчих заходів, які сприяли б покращенню здоров'я педагогів.

Отже, погляди В. Сухомлинського на здоров'я дитини, на підготовку педагога до реалізації оздоровчої функції освіти актуальні і сьогодні як в школі, сім'ї, так і в дошкільному навчальному закладі.